

Dr. M. DE HOND, *Kiekjes I*, Jodenbreestraat en Waterlooplein, Amsterdam, Menno Hertzberger, 1926.

Gij zult zeggen: Al zooveel letterkunde over Joden in Nederland. Toch niet. En weinig heel echte. Houdt gij van Amsterdam, en in Amsterdam van die kleurige Jodenbuurt, waar een Oostersch volk met wilden zwier toch z'n bontheid tusschen de grauwhheid van somber, verweerd gesteente heeft weten te brengen? Dan moet ge de stem van die buurt hooren. En dat is de stem van Dr. de Hond, den rabbijn, die hier geboren is en dien het lukte, niet óver het ghetto te schrijven, maar het ghetto zelf te laten spreken. Wonderlijke mengeling van Oost en West, van Jiddisch en Nederlandsch, van uitbundigheid en wijsheid. Een doldriftig spelen met woorden en woordspelingen. Een gewirwar van beelden, gedachten, gebeurtenissen. De Hond weet, wat hij wil. Wat hij beschrijft, is zijn ideaal.

„Negotie, netjes aangekleed, vind ik al vreeselijk. Negotie geregeld in toilet.... alles op besproken plaatsjes, zit geen mazzel en geen brooge aan. Negotie moet overhoop woelen, door elkaar dringen, over den kop hellen, naar boven stuiven, van den voet duwen. In negotie moet je kunnen rommelen, grabbelen, harken, graven, ploegen, wroeten, zoeken, weggooien. Negotie moet niet weten, wat ze is, hoeveel ze is, hoe duur ze is, waarom ze is, voor wie ze is. Die de mooiste negotie graag en duur wil kwijt zijn, moet roepen: „Weg met de rommel!” Is harde bik-bokke-bakkie negotie! Bokkings. Bah, is dàt rommel, die dooie boel? Dat is negatie van negotie. Neem visch op je kar, voor jouw part dooie visch. Maar 'n arm diep. Of 't de zee is. Om er met de knuisten tot den schouder door te roeien, te scheppen met de weegschaal, dat ze springen en op-zwiepen, dat ze zwemmen en zwieren, over elkaar zwabberen....

.... Al wat rommel is, leeft. Menschen ook. Deftigen zijn dooie dienders. Stijf-fijnen zijn zielloos en geestkwijt. In menschenrommel zit fut. Als ze woelen en drommen, als ze geven wat ze hebben, aan taal, aan gedachten, aan gebaar, als ze zeggen wat ze zien, als ze laten zien, wat ze voelen, als ze laten voelen, wat ze denken. Menschenrommel, gij zijt de negotie van den geest, gij ongeregelden zijt de orde van het Zijn!”

Een lang citaat. Maar daar is de Hond met z'n ghetto, dat hij U ver-toont heel wat dieper en hartelijker dan Heijermans, met den trots van een acrobaat voor z'n tent. De Hond, zooals hij is, diep, wild, onbeheerscht, echt. Na zoo'n aanzet volgt een volksverhaaltje. Goed, sentimenteel en rauw, net als 't ghetto.

De Joodsche literatuur kent hem niet. En toch typeert hij heviger dan Perets. De Nederlandsche kent hem niet, al is hij de eenige stem uit het ghetto zelve, een stem, die een Nederlandsch spreekt, zoo rijk en toch zoo apart als Vlaamsch en Zuid-Afrikaansch.... S. v. P.